

Provedba Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka debelog crijeva u Zagrebačkoj županiji

(Implementation of National Colorectal Cancer Screening Programme in Zagreb County)

Ivanka Lerotić

Zavod za javno zdravstvo Zagrebačke županije

Ključne riječi: rak debelog crijeva, Nacionalni program, Zagrebačka županija

Rak debelog crijeva druga je najčešća lokacija raka u muškarca, iza raka pluća i u žena, iza raka dojke. S tog aspekta, veliki je javno-zdravstveni problem.

Ministarstvo zdravstva RH stoga pokreće Nacionalni program ranog otkrivanja raka debelog crijeva.

Ciljevi su: smanjiti smrtnost od raka debelog crijeva za najmanje 15 % pet godina nakon provedbe programa, obuhvatiti najmanje 60 % pozvanih na testiranje, otkriti rak u ranijem stadiju bolesti te tako poboljšati mogućnost izlječenja, kvalitetu života i preživljavanja oboljelih, postići obuhvat rizičnih skupina stanovništva ranim otkrivanjem raka do 75% do 2015. godine.

Metode ranog otkrivanja raka debelog crijeva jesu test na okultno krvarenje u stolici, jednostavne primjene i minimalnih troškova te kolonoskopija, skuplja, invazivnija, ali osjetljivija. Testom na okultno krvarenje u stolici traže se tragovi krvi u stolici koji se ne mogu vidjeti okom već dokazati biokemijskim testom. Pokazatelji su da 1-5 % ispitanika ima pozitivan test, a to je indikacija za kolonoskopiju. Skupina ispitanika obuhvaćena ovim programom su sve osobe u Republici Hrvatskoj u dobi od 50-74 godine starosti. Pod pretpostavkom da bi provedba Programa bila dobro organizirana i kvalitetno vođena, uz očekivani odaziv od 50-60 % pozvanih ispitanika, mortalitet bi trebao biti manji od 15 %.

Pozive za probir Ministarstvo zdravstva RH direktno upućuje i dostavlja se poštom ispitanicima na kućne adrese. Pozivne kuverte sadrže „pozivno“ pismo, kratak opis programa, edukativnu brošuru, testove za okultno krvarenje u plastičnom omotu s uputama izrade, upitnik i kuverte za odgovor. Pretpostavilo se da bi osobe koji prime takav poziv, uzorak stolice pripremile i razmazale na testove prema napisanim uputama, stavile u plastični omot, ispunile priloženi anketni list i sve skupa stavili u kovertu i poslale na već naznačenu adresu.

Simptomi raka debelog crijeva su okultno ili manifestno krvarenje, promjene u pražnjenju crijeva, bolovi u trbuhu, slabokrvnost. Iz epidemioloških studija se iščitava da na nastanak karcinoma debelog crijeva utječe naslijeđe, način prehrane, tjelesna aktivnost i drugo, stoga je anketa i tako koncipirana da ispitanici odgovore na postavljena pitanja.

Nosilac Programa je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, a provedba je na županijskim zavodima za javno zdravstvo koji su imenovali koordinatore koji su ujedno i članovi Povjerenstva Programa na državnoj razini.

Zadaća koordinatora Zavoda za javno zdravstvo Zagrebačke županije je promovirati Program u medijima, otvaranje telefona 0800/200-184 za dodatne obavijesti, aktivna edukacija liječnika i sestara primarne zdravstvene zaštite kao i patronažnih sestara, motivirati osobe u dobi od 50-74 godine da skrbe za svoje zdravlje i odazovu se pozivu za testiranje. Posebno zahtjevna zadaća koordinatora je kada su testovi ispitanika pozitivni na okultno krvarenje. U tom slučaju, kada je dokazana prisutnost krvi u stolici, koordinador naručuje ispitanika na kolonoskopiju u pripadajući kolonoskopski centar. Upućuje poziv ispitaniku za kolonoskopiju s terminom (mjesto, datum i vrijeme), uputama za prethodnu pripremu kolonoskopije, kupovnicama za Purosan (sredstvo za čišćenje crijeva prije kolonoskopije) i kolonoskopiju na kućnu adresu. Istovremeno obavješćuje izabranog obiteljskog liječnika ispitanika o istom.

Praktična provedba Programa u Zagrebačkoj županiji je kontinuirana i u principu bez problema. Zavod za javno zdravstvo Zagrebačke županije ispunjava svoju zadaću prema dogovorenom s Ministarstvom zdravstva kao i koordinatrica, ali postoje nejasnoće u svezi funkcioniranja praktične provedbe u Ministarstvu zdravstva. Među inim, programska podrška Programu ni danas, 6 mjeseci poslije slanja prvih poziva ispitanicima nije u funkciji. U principu, nisu definirani svi parametri predviđeni za provedbu na relaciji Ministarstvo zdravstva - županijski zavodi za javno zdravstvo, a pogotovo s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje niti su poznati i definirani financijski aspekti Programa.

U Službi za mikrobiologiju Zavoda za javno zdravstvo Zagrebačke županije očitavaju se testovi stolica na okultno krvarenje.

Za Zagrebačku županiju u 11. mjesecu 2007. direktno iz MZ odaslano je 2.380 poziva ispitanicima 1933.godišta (74.g starosti) s testovima, a pristiglo je 382 koverti s povratnim testovima uzoraka stolice i upitnicima, cca 16 %. U 3. mjesecu 2008. odaslano je 3.032 pozivnih koverti ispitanicima rođenih 1937.g. (70 g starosti) u Zagrebačkoj županiji, a do danas je pristiglo 733 koverta s uzorcima stolice razmazane na testovima i upitnicima, odnosno odaziv je ovog godišta cca 24 %. Sve pristigle kuverte zaprimljene su u protokol, testovi su napravljeni odmah po zaprimanju, očitani, upisani su u zaseban protokol po datumu pristizanja i rezultatu očitavanja. Anketni listovi s odgovorima do daljnjeg arhivirani su u registratore, ovisno da li su rezultati očitavanja stolice pozitivni ili negativni na okultno krvarenje te čekaju upis u software za karcinoma kolona.

Svi pozitivni ispitanici su naručeni na kolonoskopiju (ili su je već obavili), a obiteljski liječnici svakog ispitanika s pozitivnim testom, ponaosob, kontaktirani su putem telefona u svrhu poticanja njihovih pacijenata na kolonoskopiju.

Program je započeo s praktičnim provedbom prije šest mjeseci, a jedan od ciljeva je bio odaziv od najmanje 50 % ispitanika pozvanih na testiranje. U Zagrebačkoj županiji odaziv ispitanika 74.godine starosti bio je 16 % odnosno 24 % 70-godišnjaka, de facto, nisko ispod očekivanog odaziva. Razlozi su vezani uz niz nedefiniranih početnih preporuka pristupanja i postupanja Nacionalnom programu.

Zaključno, samo ako se postavi strateški cilj osiguranje kontrolu kvalitete u provedbi Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka debelog crijeva na svim nivoima, te osigura snažna financijska potpora, Program bi mogao rezultirati ostvarivanjem gore navedenih ciljeva.

Osoba za kontakt:

Ivanka Lerotić, dr. med.,spec. mikrobiologije s parasitologijom

Koordinatorica Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka debelog crijeva za Zagrebačku županiju

Zavod za javno zdravstvo Zagrebačke županije

Služba za mikrobiologiju

10 310 Ivanić Grad, Omladinska 25

Tel. 01/2883-137; fax. 01/2883-085

E-mail: zziz-mbiq@post.t-com.hr